

Дубініна Віра Олександрівна

доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Полтавського державного медичного університету

Ющенко Юлія Петрівна

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та суспільних наук Полтавського державного медичного університету

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МОДЕЛІ СПРИЙНЯТТЯ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ, СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Проблема інвалідності та природжених дефектів є далеко не новою і сягає, без перебільшення, усієї історії людства. Хоча ще ХХ століття засвідчило значні успіхи в діагностиці, лікуванні та профілактиці вроджених вад та порушень розвитку, а також у якості та тривалості життя людей, які живуть з обмеженими можливостями, проблема соціального буття в освітньому середовищі з філософської точки зору досі залишається відкритою і потребує подальшого розгляду та вивчення. Робота ґрунтується на особливих поняттях філософської науки, що піддає осмисленню життя соціуму в усіх його загальних і важливих проявах. Ця наука називається соціальна філософія.

Які завдання вирішує соціальна філософія? За теорією Москаленка В.В.: перш за все, вона поєднує в собі науку, світогляд і методологію, тобто виконує відповідні функції. У соціальній філософії виникає найбільше протиріччя між прагненням до об'єктивної істини і захистом певної системи цінностей. У історії філософії чимало прикладів того, як ті чи інші мислителі або цілі школи підкоряли власні наукові установки і методи дослідження своїм ідеологічним постулатам (Кант, Гегель, Маркс і їх послідовники) [2]. Водночас претензії ряду філософів звільнитися в пізнанні суспільства від будь-якої ідеології нерідко приводили до подання в якості «об'єктивних істин» власних підсвідомих ідеологічних уподобань.

Поняття «соціальне буття» уявляється правомірним розглядати у якості категорії соціальної філософії для позначення реального процесу життєдіяльності людей у всьому різноманітті її проявів, що усвідомлюється здійснюючими його соціальними суб'єктами – окремими особистостями, класами, іншими, більш дрібними соціальними групами.

Суспільні закони визначають основну лінію розвитку суспільства, не передбачаючи різні відхилення і випадковості. Закономірним для суспільства є лише те, в чому розкриваються його корінні, суттєві зв'язки

та тенденції, реалізація яких тільки забезпечує збереження соціального організму, його самоствердження, саморозвиток.

Процеси інтеграції людей з обмеженими фізичними можливостями почалися з виникненням людського суспільства. Протягом історії прослідковувалася залежність соціальних установок від конкретного історичного періоду, від домінуючих цінностей, політичних установок, соціально-економічної структури держави.

На різних етапах розвитку цивілізації в суспільстві існували критерії оцінки людської неповноцінності. Якщо проаналізувати особливості підходу первісного суспільства до людей з обмеженими можливостями, то в умовах постійної боротьби з природними силами виживали найсильніші групи та індивіди. Люди з примітивними знаряддями боролись за існування, тоді як люди з обмеженими можливостями не мали і такої можливості, а тому часто гинули в результаті не пристосування до боротьби. Клопота Є.А. вважає, що питання адаптації в суспільство людей з обмеженими фізичними та розумовими здібностями слід враховувати в аспекті розвитку суспільного ставлення до проблем цих людей, що завжди відзначалося суперечностями в різних соціально-культурних умовах.

Західний тип включає європейські, американські та східноєвропейські традиції соціокультурного сприйняття людей з вродженими вадами розвитку, активну форму вирішення їх проблем. Цей тип сприйняття базується на християнських традиціях та світогляді. У західному сприйнятті переважають раціоналізм та індивідуалізм. З іншого боку, у східній (азійській, індійській) традиції люди з вадами сприймаються як елемент сімейних та ставових зв'язків, цінність полягає не стільки в особистості, скільки в важливості збереження та розвитку стосунків у межах невеликої групи, сім'ї [3].

Історична практика показує, що диференціація людей із вродженими вадами розвитку проводилася з врахуванням характеру та рівня дефектів. Для таких людей є окремі школи, робочі приміщення. Така система ізоляції від'єднала їх від суспільства і створила особливе мікросуспільство. В Україні така система набула більш чітких обрисів, оскільки, наприклад, потрапивши у спеціальний інтернат, діти існують поза соціумом, тому проблема соціальної інтеграції, взаємодії з суспільством стала досить фундаментальною та важливою. На процес адаптації людей з обмеженими можливостями в суспільство суттєво впливають концептуальні моделі сприйняття, що домінують у суспільстві. Існують:

- моральна (релігійна) модель,
- медична,
- модель функціональних обмежень,
- економічна,
- соціальна,
- модель незалежного життя,

- психосоціальна,
- культурна,

Протягом останніх років активно поширюється ідея «незалежного існування», що ґрунтується на реалізації прав людини з інвалідністю на самостійне життя як повноцінного члена суспільства, яка базується на концепції рівноправності в усіх сферах життя суспільства. Іншим важливим фактором адаптації стала поява громадських організацій, які відповідали інтересам окремих категорій людей із вродженими дефектами, надавали можливість спілкуватися, отримувати підтримку. Інвалідність все менше розглядається як особиста, приватна справа людини.

Також мушу зазначити, що вроджені вади розвитку та сприяння оздоровленню серед людей з обмеженими можливостями є і основними проблемами системи охорони здоров'я, які потребують негайної уваги з боку дослідників та службовців. На цю проблему наголошують дослідники Національного центру біотехнологічної інформації Америки. Необхідно з'ясувати причини виникнення проблеми, звернути увагу на запобігання травматизму та хронічним станам, що призводять до інвалідності [1]. Забезпечення оптимально нормального життя для всіх людей з обмеженими можливостями, що на сьогодні є викликом, тому слід діяти вже зараз.

Отже, інтеграція в суспільство розглядається як етап розвитку, пов'язаний з переусвідомленням суспільством і державою свого відношення до тих, хто відрізняється від нав'язаного образу «ідеальної людини», визнанням їх прав та рівних можливостей у різних галузях життя. Раніше процеси адаптації в суспільство відбувалися випадково, стихійно, але протягом останніх двох століть практична реалізація соціальної та освітньої інтеграції цих людей відбулася досить ефективно. Тож, на нашу думку, соціуму варто бути більш обізнаним у питаннях етики та рівноправ'я людей у світі.

Список використаних джерел

1. National Center for Biotechnology Information [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. Birth Defects and Disabilities: A Public Health Issue for the 21st Century Режим доступу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1449452/>

2. Клопота Є. А. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ІНТЕГРАЦІЇ В СУСПІЛЬСТВО ОСІБ З ГЛИБОКИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ [Електронний ресурс] : /Клопота Євгеній Анатолійович//«Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами»– номер випуску 12 Режим доступу: <http://ap.uu.edu.ua/article/11>

3. В.В. Москаленко Національна академія педагогічних наук України інститут психології ім. Г.С. Костюка [Електронний ресурс] : /В.В. Москаленко// «Соціалізація особистості» Київ: Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/32305796.pdf>